

crkva u svijetu

ODJECI

CRKVA U SJEDINJENIM DRŽAVAMA POSILIJE KONCILIA

R embert Weakland OSB*

Mnogi autori koji opisuju sadašnje stanje Crkve u svijetu ostaju danas začuđeni nad brzim i neočekivanim promjenama Crkve u Sjedinjenim Državama. Zamišljali su je gotovo Crkvom uzorom. U njoj je postotak prakticirajućih katolika bio među najvećima u svijetu. Kako onda protumačiti sva ona previranja i sav nemir u posljednjem desetljeću iza Koncila? Da bismo shvatili sadašnje stanje, neophodno je, na početku, analizirati ukratko stanje Crkve prije Koncila i njenu spremnost, odnosno nedostatak spremnosti na izazove koje su joj nametnuli Koncil i stanovita zbivanja u modernom društvu.

Crkva u Sjedinjenim Državama prije Koncila

Katolička je crkva u Sjedinjenim Državama prije nego je postao predsjednikom John Kenedy bila prožeta osjećajem da predstavlja manjinu u pretežno protestantskoj zemlji. U kolonijalnom razdoblju samo je kolonija Baltimore bila naseljena katolicima, pa Crkva kao takva nije igrala nikakvu ulogu u oblikovanju ideala koji su došli do izražaja u Deklaraciji nezavisnosti i Ustavu. Većina se katolika naselila u kasnijem razdoblju, tako da su oni pred protestantskim Crkvama koje su se već bile jače utvrdile imali stanoviti osjećaj manje vrijednosti. Svi političari većeg značaja bili su protestanti, anglosaksonskog podrijetla.

Katolički useljenici, većinom bez velike naobrazbe i odgoja, gotovo su svi potjecali iz najsiromašnijih društvenih sredina pa su tražili bolje go-

* Opat primas benediktinskog reda, Amerikanac dr. Rembert Weakland, prilikom vizitacije benediktinskih samostana u Hrvatskoj u travnju ove godine, posjetio je uredništvo *Crkve u svijetu*. Tom smo ga zgodom zamolili, da za naše čitatelje napiše članak o Crkvi u Sjedinjenim Američkim Državama. Dr. Weakland je to rado prihvatio i već nam je početkom svibnja poslao svoj pregledan, zgušnjat a informativan prilog. Na njegovoj ljubeznosti i suradnji i ovdje mu srdačno zahvaljujemo. — Tekst je iz rukopisa s talijanskog na hrvatski preveo član našega uredništva Slavko Kovačić. (Uredništvo)

spodarske uvjete života. Crkva se zato osjećala nižom i manjinskom. Prvi su se počeli uključivati u politiku Irci s prirođenim nagonom i naprasitošću, što su ih tolike godine potlačenosti porodile u njima. Irci su se i u Crkvi pokazali kao najsposobniji vođe, pa su održali prevlast u hijerarhiji sve do II. vatikanskog sabora.

Pojedine su skupine useljenika u novom svijetu s velikom slobodom odmah uočile opasnost za svoju vjeru i svoje tradicije pa su, da bi bolje očuvale svoj identitet i vjeru, počele osnivati svoje vlastite škole i svoje vlastite društvene ustanove. Prije sto godina bilo je načelo hijerarhije: svako katoličko dijete u katoličku školu. Odvažno i uz velike žrtve katolici su izgrađivali sustav odgoja i socijalne zaštite dostojan udivljenja sviju, i to je bez sumnje bilo svjedočanstvo snage njihove vjere. Na žalost te su snage više došle do izražaja u osnovnim i srednjim školama, a nije bilo moguće podizati i uzdržavati sveučilišta koja bi se mogla takmičiti s velikim protestantskim sveučilištima kao Haarvard, Princeton, Columbia. Slabost tog sustava bila je u tome što se stvarala neka vrsta katoličkog geta koji je izgledao više zabrinut za očuvanje svojih običaja, a manje je vodio brige o teškim problemima same zemlje. Uzalud je bilo, na pr., tražiti da Crkva zauzme stanovište pred zlom kakvo je bilo ropstvo Crnaca ili pred nepravdama prema drugim manjinama.

U takvom ozračju manjine Crkva je nastojala dokazati, da nema sukoba između »biti katolik« i »biti Amerikanac«. Često su katolike optuživali da nisu dobri Amerikanci, jer »dobivaju naredbe iz Vatikana«. Toliki su biskupi iz generacije koja je prethodila današnjoj, da dokažu svoje domoljublje, činili snažne geste. Kardinal Spellmann i kardinal Cushing, da pokažu lojalnost prema zemlji, nisu nikad izostajali iz javnih manifestacija. Kardinal je Spellmann na pr., uz veliki publicitet svake godine provodio božićne blagdane s američkom vojskom u Koreji ili na kojem otoku Tihog oceana. Takve stavove Katoličke crkve prije Koncila nije nitko toliko izražavao koliko kardinal Spellmann i Cushing. Da bi održali katolički identitet, oni su, služeći se svim svojim irskim šarmom, skupljali velike svote novca za gradnju novih crkava, novih bolnica i uvijek novih škola, a istodobno nisu propuštali ni jedne zgode da pokažu svoje domoljublje. Radilo se, naime, o manjinskoj Crkvi koja je u protestantskoj zemlji morala preživjeti stalno se pomalo braneci pred većinom.

Slabosti Crkve u vrijeme Koncila

Izbor Johna Kennedyja za predsjednika Sjedinjenih Država, prvog katolika koji je došao na čelo zemlje, korjenito je izmjenio položaj Crkve i psihologiju katolika. Više se nije govorilo o nespojivosti između katolika i Amerikanca. Pokazalo se gotovo iznenada, da to više nije protestantska zemlja, jer je protestantizam kao duhovna snaga u zemlji gotovo izgubio svoju nadmoć. Protestantske su Crkve bile jako oslabljene pretjeranim teološkim liberalizmom i nedostatkom velikih ličnosti. »Sekularizacija« protestantskih Crkava, očitija u ovom stoljeću, mnogo je doprinijela promjeni položaja Katoličke crkve, a može se reći da je omogućila i izbor katolika za predsjednika. Nije slučajno što je prvi predsjednik-katolik

bio podrijetlom Irac odgojen na velikom protestantskom sveučilištu. Bio je simbol novog tipa katoličkog laika, sigurna u se; prijatelja hijerarhije, ali neovisna; odlučna, ali osjetljiva za probleme katoličkog geta i manjina uopće. Gurao je Katoličku crkvu da izađe iz geta i preuzme svoju odgovornost u zemlji.

Ta promjena položaja Crkve unutar zemlje zbila se baš u isto vrijeme kad se održavao i II. vatikanski sabor. Crkva se, a da nitko za to nije bio kriv, našla nespremna. Hijerarhija je bila slabo upućena u teološke probleme koji su počeli smućivati njihovu Crkvu. Kod imenovanja biskupa tražili su se više ljudi sposobni za veliku administraciju, koje ne će plašiti problemi rukovanja velikim svotama i podizanja veličanstvenih građevina. Imali su jaku vjeru, ali njihova teološka naobrazba bila je pomalo pijetistička i »manualistička«. Od vremena »amerikanizma« početkom stoljeća kad su profesori sjemeništa onoga vremena optuživani zbog »aktivizma«, vladao je u školovanju i odgoju svećenika teološki konzervativizam i neki strah.

Ti isti nedostaci očitovali su se i kod redovnika i brojnih redovnica. Nastavak crkvenog odgojnog sustava gotovo je posve ovisio o redovničkim ustanovama, naročito sestriškim. Međutim duhovni život sestara, zbog mnoštva poslova koji su se od njih tražili, bio je sveden na najmanju mjeru; često su bile prisiljene da počnu predavati bez dovoljne religiozne i intelektualne spremne. Na žalost, gotovo su sve te ustanove predugo ostajale ovisne o evropskim poglavarima koji nisu uvodili neophodne promjene i smatrali su da je sve u redu.

Prvi useljenici, često, nisu bili dovoljno poučeni u svojoj vjeri. Toliko je toga u njihovoj vjerskoj praksi bilo motivirano sociološkim običajima. Zbog toga pastoralni rad nije bio lak, a često bi i sasvim zakazao zbog nedostatka prikladnih svećenika, tako da su se mnogi udaljili od Crkve. Ta se pojava osobito zapažala u velikim gradovima i među intelektualcima. Neka nezgodna iskustva prošlog stoljeća, kad je crkvena imovina bila pod kontrolom laika, urodila su stanovitim nepovjerenjem klera i hijerarhije prema sudjelovanju laika u unutrašnjim crkvenim poslovima. Može se ovdje dodati i to da je crkveni odgojni sustav bio usmjeren uglavnom na spremanje nastavnika, odvjetnika i trgovaca, a malo je zanimanja pokazivao za umjetnosti. Gotovo sve crkveno graditeljstvo, gotovo sva glazba za pjevanje bili su uvezeni iz Evrope. Umjetnost u crkvama proizlazila je iz evropske pučke pobožnosti i oponašala je »loš ukus« devetnaestog stoljeća. Uza sve to bilo je i stanovitog bogatstva u raznolikosti tradicija vjerskih pučkih običaja naslijeđenih iz Evrope, koje su i dalje razlikovale različita etnička podrijetla. Na žalost, baš iza rata, prije Koncila javila se težnja da se sakrije to podrijetlo, da se ukinu ti običaji, kako bi se pokazalo vlastito domoljublje. Naročito se »druga generacija« useljenika stidila svojih narodnih kultura i nastojala se više uključiti u svjetsko društvo, napuštajući tako i vjeru,

Crkva i unutrašnji problemi zemlje poslije Koncila

Bila je sretna okolnost što se Koncil održao u isto vrijeme kad je počelo aktivnije sudjelovanje Crkve i katolika uopće u velikim pitanjima koja

su se postavljala pred Sjedinjene Države. Bez koncilskih dokumenata Crkva bi bila ostala bez kormila. Možda ni jedna Crkva nije tako ozbiljno uzela dokumente Vatikanskog II. kao američka Crkva. Među redovnicima, redovnicama i vjernicima uopće ti su dokumenti bili osnovica proučavanja i novih pokušaja. Po prvi je put Crkva uočila da načelo prošlog stoljeća: »svako katoličko dijete u katoličku školu« nije više ostvarivo, jer je pučanstvo raslo brže nego kapaciteti katoličkih škola, a zvanja su za redovnički život opadala. Mnogi su gubili i zanimanje za odgojni sustav, jer nije više izgledao neophodan za ustrajnost u vjeri, kad je nestao osjećaj da su katolici manjina. Tolike su redovnice i mladi svećenici željeli napustiti taj sustav da bi se izravnije posvetili velikim socijalnim problemima koji su mučili zemlju. Na žalost nisu bili ni tehnički ni duhovno spremniji za novi posao koji su htjeli poduzeti, naročito za rad u zapuštenim četvrtima (slums) velikih gradova, pa je posljedica toga bila da su mnogi tražili oprost od redovničkih i svećeničkih obaveza. Gotovo su se sve biskupije u Sjedinjenim Državama našle u ekonomskim poteškoćama zbog odgojnog sustava. Izgradnja i održavanje tih škola donosili su silne dugove. Gubitak zvanja izazvao je veliku krizu u daljnjem radu škola. Ipak je gotovo svaki biskup nastojao zadržati najbolji dio školskog sustava u onim sredinama gdje je to bilo zaista neophodno; naravno, to nije išlo bez velikih teškoća i žrtava. Sada se, međutim, opaža ponovno zanimanje za privatne škole, i premda nije ostvarivo da svaki katolik uči u katoličkoj školi, čini se da katoličke škole, kao alternativa državnim, imaju sigurnu budućnost.

Međutim Crkva sada ne može mimoći teške socijalne probleme u gradovima, kao ni druge probleme zemlje. Donekle je nesigurna u načinu kako sudjelovati u njihovu rješavanju. Neki su redovnici kao članovi političkih stranaka izabrani u mjesne, pokrajinske i federalne parlamente. Iako je hijerarhija zbunjena pred ovim načinom izravnog sudjelovanja u životu države, možemo reći da u povijesti Sjedinjenih Država Crkva nije nikad bila na svim razinama tako aktivno uključena u rješavanje svih socijalnih problema zemlje kao što su rasizam, siromaštvo, bračne rastave, abortus, prava radnika, itd. Opasnosti tog aktivnog sudjelovanja sa slabom teološkom i duhovnom pripravom svakom su očite.

Godine prije 1970. jasno su pokazale taj nedostatak. Na žalost glas Crkve je došao prekasno, osobito u pitanju rasizma, pa je taj propust nanio štetu njezinoj vjerodostojnosti.

Vjerodostojnost je Crkve među mladima pretrpjela štetu i zbog toga što hijerarhija nije zauzela jasno stajalište pred problemom vijetnamskog rata i rata uopće. Mladi su stekli dojam, da se stav biskupa, umjesto da bude motiviran zahtjevima evanđelja, još uvijek nadahnjuje danas već suvišnom brigom da pokažu svoj patriotizam. Naprotiv, jasna stajališta što ih je Crkva u novije vrijeme iznijela o problemu meksikanskih radnika u Californiji, ili o siromaštvu u krajevima Appalacije, pokazuje, s druge strane, veliku uravnoteženost i mudrost te otvaraju nove putove u izgradnji katoličke svijesti.

Unutrašnji problemi Crkve poslije Koncila

Već smo spomenuli teškoće prijelaza u odgojnom sustavu i ekonomske probleme koji odatle proizlaze. Hijerarhija je pokazala razboritost u načinu provođenja polaganih promjena, kako se ne bi s jedne strane proizročile nepopravljive ekonomske štete, a opet s druge strane da se po mogućnosti ne bi zanemarile potrebe pojedinih krajeva gdje su katoličke škole i dalje neophodne. Neizbježiva napetost u takvom prijelazu često je proizročila nesporazume između biskupa i svećenika s jedne strane te redovnica s druge. Problem je bio složeniji, jer se radilo o ulozi žene u američkom društvu uopće, i posebno u Crkvi. Taj je problem sada u punom razvoju. Bilo bi krivo misliti da se radi samo o pitanju svećeništva. To dira sva gledišta pastoralnog rada, uključuje sve odluke koje se donose u Crkvi.

Odmah nakon Koncila u Sjedinjenim se Državama javila sklonost suprotstavljanju unutar Crkve. Nije vladao baš dobar odnos između biskupa, svećenika, laika, redovnika. To stanje međusobnog nepovjerenja postupno se počinje gubiti, iako su se toliki intelektualci, koji su za vrijeme i poslije Koncila oduševljeno pisali o svim vidovima crkvenog života, polako zamorili i izgubili zanimanje za unutrašnja crkvena pitanja. Tu se ponovno dodirujemo problema nedostatka teološke spremne u američkoj Crkvi. Odsutnost dubokih teoloških tradicija odmah se pokazala. Na žalost i danas u Crkvi prevladava jaka antiintelektualistička struja, osobito u sjemeništima. Očita je neophodnost da se ustanove središta temeljite i duboke teološke izobrazbe. Dosada je gotovo sva teologija koja se predavala bila evropskog podrijetla, odražavala je evropske probleme i situacije koje su već bile nadvladane. Tako se tumači da je njemačka teologija iz razdoblja drugog svjetskog rata stigla u Sjedinjene Države 1960., kad su, u tom razdoblju na početku Koncila, osobito njemački protestantski teolozi imali nerazmjern utjecaj. Danas američka Crkva otkriva teologiju oslobođenja iz Južne Amerike, iako je problematika posve različita i u najviše slučajeva neprimjenjiva. Polako se, međutim, opaža novi teološki smjer u Sjedinjenim Državama. Protestantski teolozi napuštaju racionalističku njemačku teologiju koja je prevladavala i približuju se mnogo više katoličkoj tradiciji. Ti novi dodiri izgledaju korisni i za katolike.

Naročiti pokret koji je donedavno bio posebna pojava u američkoj Crkvi, jest karizmatički pokret. Podrijetlo tog pokreta i njegov utjecaj u Crkvi bio bi govor za sebe. Sada je taj pokret još jak i — premda se čini da mu ne pristiziu nova »obraćenja« — pokazuje očiti utjecaj na kršćanski i katolički život u Sjedinjenim Državama. Općenito se može reći, da je dosada taj utjecaj bio pozitivan. Biskupi su se s mnogo razbora i umjerenosti pred ovom pojavom radije vladali na pozitivan način, izbjegavali su sve što je sličilo stvaranju posebne sekte ili što je odavalo znakove novog gnosticizma. Tamo gdje pokret cvate, opaža se obnova u molitvenom životu zajednice i općenito u bratskoj ljubavi. Opasnosti su posve očite: teološki indiferentizam, separatizam, praznovjerve, traženje izvanrednih pojava; ali kad ostane u granicama umjerenosti, donosi veliku korist duhovnoj obnovi.

Izgledi za budućnost

Zadnje je desetljeće bilo teško za Crkvu u Sjedinjenim Državama, ali se čini da su neprilike i napetosti urodile duhovnom i ljudskom zrelošću koje prije nije bilo. Među pozitivne bismo odrednice ubrojili slijedeće točke:

1. Posvuda se osjeća jače ozračje molitve. U času kad su počeli gubiti snagu stari narodni običaji, mnogo je pomogla liturgijska reforma. Karizmatički pokret i zanimanje za istočnjačke sustave meditacije pozitivno su utjecali na privatnu molitvu.

2. Hijerarhija dobiva novi »izgled«. Biskupi imenovani u posljednje vrijeme mnogo su cijenjeni i obljubljeni; znaju lijepo postupati s laicima i sa svojim svećentvom. Polako se stvara ozračje suradnje. Zalažu se zajedno s laicima i redovnicima u odvažnom suočavanju sa socijalnim problemima, osobito gradskim. Neki ostavljaju svoje velike palače u predgrađima koje su ih upriličavale buržujima i vraćaju se jednostavnijem životu u gradovima.

3. Zvanja su za redovnički život, muški i ženski, u porastu, a u redovničkim ustanovama vlada ozračje smirenosti. Opaža se i stanovito povećanje zvanja za biskupijsko svećentvo.

4. Karizmatički pokret, ponovno zanimanje »treće« generacije za etničko podrijetlo, ekumenski teološki rad (posebno između luteranaca i katolika) donose ploda. Hijerarhija je dosad uspjela pokrenuti pastoralnu obnovu. Pokazali su se otvoreni, ali i razboriti s obzirom na ekumenski pokret. Na žalost nisu znali iskoristiti novo etničko zanimanje za stvaranje novog tipa pastoralnog rada, jer se boje nanijeti štetu jedinstvu velikih gradskih župa.

5. Romantizam, znak nezrelosti, koji je označavao prve pokušaje suočavanja s najvreljim pastoralnim problemima u Sjedinjenim Državama: drogom, rasizmom itd., već je prošao, pa se počinju stvarati temeljiti programi na dulji rok s bolje pripremljenim ljudima i ženama.

Među zabrinjavajućim pitanjima još se nalazi slabost teološke crkvene izobrazbe. Postoji veće nepovjerenje prema strujama koje su dolazile iz Evrope. Istodobno se zapažaju novi pokušaji na biblijskom polju i u moralnoj teologiji. Na velikim sveučilištima česte su specijalizacije u izučavanju odnosa između teologije i drugih znanosti (psihologije, lingvistike itd.). Možda zbog američkog temperamenta, ostala je slaba spekulativna strana.

Jednom riječju, nakon što je prošla razdoblje nemira, Crkva ponovo kreće putem veće sigurnosti. Međutim tako je istinito ono što je na posljednjoj biskupskoj sinodi 1974. g. rekao nadbiskup Detroita kardinal Dearden: ubuduće će katolici u Sjedinjenim Državama biti manje brojni, ali će biti katolici po vlastitom izboru i iz uvjerenja, a ne iz društvenih obzira; nikada više neće nalaziti kao u prošlosti zaštitu u svom getu.